

Havaintoja harmaan talouden ja talousrikollisuuden toimintaympäristöstä

Torjuntaviranomaisille helmikuussa 2025 lähetetyn kyselyn tuloksia

Teemme harmaan talouden torjunnasta näkyvää.

Torjunta kuuluu kaikille.

Toimintaympäristön muutokset -kysely

- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvan toimituskunnan toteuttama kysely torjuntaviranomaisille, ministeriöille ja organisaatioille keväällä 2025.
- Kyselyn tavoitteena on selvittää
 - muutoksia viranomaisten toiminnassa ja yhteistyössä,
 - muutoksia harmaassa taloudessa ja talousrikollisuudessa sekä näiden torjunnassa edellisen vuoden ajalta,
 - millaisia muutoksia tai uhkia viranomaiset ennakoivat kohdistuvan toimintaympäristöön lähitulevaisuudessa.
- Kyselyn tulokset muodostavat yhden osan harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvasta.

Kyselyn tuloksia

Yritykset rikoksen
tekovälineinä

Vale- ja pakkoyrittäjäys

Ulkomaisen työvoiman
hyväksikäyttö

Sosiaaliturvan
väärinkäytökset

Ravintola- ja
elintarvikealan
väärinkäytökset

Kuljetusalan
väärinkäytökset

Tupakkatuotteiden ja
alkoholin harmaa
talous

Verkkokaupan riskit

Pakotteiden
kiertäminen

Arvonlisäveropetokset

Virtuaalipankit ja -
valuutat työkaluina

Konkurssien kasvu

Säästöjen vaikutukset

Harmaan talouden
vastainen strategia

Yritykset rikoksen tekovälineinä

- Yrityksen toiminta voi olla kokonaan tekaistua.
- Tekoäly, lyhyen elinkaaren yhtiöt, järjestäytynyt rikollisuus.
- Tosiasiallinen vastuuhenkilö voi kytkeytyä useisiin rikollista toimintaa harjoittaviin yrityksiin.
- Hyväksikäytetään myös yhdistyksiä, säätiöitä ja osuuskuntia.
- Ulkomaisten yhtiöiden osuus kasvussa.
- Rikollinen palveluteollisuus – myydään palveluita tai työkaluja muiden rikollistoimijoiden käyttöön rikosten toteuttamiseksi.

Vale- ja pakkoyrittäjäys - epärehellinen kilpailukeino

- Kierretään työ-, sosiaali- ja verolainsäädännön velvoitteita.
- Palkan lisät, loman antaminen ja lomarahat, työterveyshuolto ja vakuutusmaksut.
- Ulkomaiseen työvoimaan kohdistuu korkeampi väärinkäytön riski.
- Sopimusten ketjutuskieltoja rikotaan – kevytyrittäjät esitetään työntekijöinä.
- Valvontaa lisätty eri toimialoille, ihmiskauppaliitännäiset tapaukset lisääntyneet.

Väärinkäytökset ulkomaisen työvoiman käytössä

- Työllistytään eri yritykseen ja ammattialoille, johon työntekijän oleskelulupa on myönnetty.
- Työsopimus muutetaan yrittäjäsopimukseksi – ei ymmärretä syntyneitä velvoitteita tai menetettyjä oikeuksia.
- Vaatimus oleskeluluvasta ja työstä johtaa riippuvuuteen työnantajasta.
- Huonoja sopimusehtoja, hinnoittelu voi vastata työntekijän palkkatasoa – mahdotonta huolehtia lakisääteisistä maksuista.
- Työnteko-oikeudettomia havaittu aiempaa vähemmän.

Sosiaaliturvan väärinkäytökset lisääntyneet

- Järjestelmällisiä väärinkäytöksiä havaittu aiempaa enemmän.
- Pienet työvoimavaltaiset yritykset ja perheyrietykset – pimeät palkat ja samanaikaiset työttömyyskorvaukset.
- Asumiseen, kotipaikkaan ja ulkomailla oloon liitännäiset väärinkäytökset kasvussa.
- Palkkojen liikailmoittamista tulorekisteriin – perusteena myönnettävissä avustuksissa ja lainoissa.
- Sähköinen asiointi – identiteettien väärinkäytökset.

Ravintola- ja elintarvikealan väärinkäytöksiä

- Pimeää työtä ja myyntiä sekä valeyrittäjyyttä.
- Avoimia yhtiöitä, joissa vaihtuvia yhtiömiehiä.
- Virtuaaliravintoloiden vaihtuvuus nopeaa – samalla toimijalla useita y-tunnuksia.
- Vanhentuneiden elintarvikkeiden myyntiä ja ostamista.
- Yksityishenkilöiden maahantuomat elintarvikkeet kaupalliseen toimintaan.
- Pimeästi teurastetun lihan myyntiä verkossa.
- Kyberhyökkäysten riski elintarvikeketjuun.

Kuljetusalan väärinkäytöksiä

- Ajo- ja lepoaikarikkeet lisääntyneet.
- Valvonnan vähentyminen lisää turvallisuusriskejä – kaluston kunto ja työntekijän ajoajat.
- Matkailutoiminnassa työsopimusten, työaikakirjanpidon ja ajopäiväkirjojen laiminlyöntejä.
- Autoveron laiminlyönnit - ulkomaiset pikkubussit.
- Taksinkuljettajat eivät tiedä, ovatko työntekijöitä, kevytyrittäjiä vai työnantajia.
- Taksiliikenteessä harmaan talouden ongelmia ja kuluttajiin kohdistuvia väärinkäytöksiä.

Tupakkatuotteissa ja alkoholissa korkea harmaan talouden riski

- Nikotiinipussien ja sähkösavukeneesteiden maahantuonnin ja myynnin verojen välttäminen on lisääntynyt.
- Makuainenesteiden myynti tupakkaveron alaisina tuotteina johtanut harmaan talouden markkinoihin.
- Nuuskan ja savukkeiden salakuljetus on lisääntynyt.
- Havainnot Suomeen yksityistuontina tuotujen nikotiinituotteiden myynneistä sosiaalisen median alustoilla ovat lisääntyneet.
- Alkoholien etämyynnissä Suomeen ei toimita viranomaisten ohjeiden mukaan.

Verkkokaupan räjähdysmäisen kasvun riskit

- Verkkokaupan ja sen logistiikan rakenteiden hyväksikäyttö pakotteiden kiertämisessä.
- Arvonlisäveroja ei tilitetä kulutusmaaperiaatteen mukaisesti.
- Tuoteturvallisuuden riskit lisääntyneet.
- Tietojärjestelmien kapasiteettien kestävyys.
- Vääränsisältöiset tai kokonaan puuttuvat tulli-ilmoitukset.
- EU:n ulkopuolista tuontitavaraa kierrätetään unioniin toisten jäsenmaiden kautta – pimeää tuonti verkkokauppoja hyödyntäen.

Pakotteiden kiertämisessä muutetaan toimintamalleja

- Pakotteiden kiertämistä havaitaan aiempaa tehokkaammin.
- Rikolliset muuttavat kuljetuskanavia ja toimintamalleja.
- Riskitoimialoja erityisesti logistiikka-, varastointi- ja huolinta-ala sekä Venäjän kauppaa tekevät toimialat.
- Kansainvälisiä yritysverkostoja, peiteyrityksiä ja väärennettyjä dokumentteja.
- Ammattimaisilla avustajilla osaamista viranomaisten toiminnasta, rahanpesutavoista sekä tullimenettelyistä.
- Valvonta edellyttää kotimaista ja kansainvälistä viranomaisyhteistyötä.

Arvonlisäveropetoksissa useita tekotapoja

- Puuttuvia myynnin veroja, perusteettomia vähennyksiä ja suunnitelmallista petosrikollisuutta.
- Karusellipetoksia, tax free -toiminnan väärinkäytöksiä, marginaaliveropetoksia.
- Laajoja yritysverkostoja ja käteistä rahaa.
- Myös ostajat voivat olla tietoisia petollisesta toiminnasta.
- Arvonlisäveroja jätetään tarkoituksellisesti maksamatta.
- Alv-rekisteröintiä koskevien säännösten kehittäminen estäisi järjestelmällistä harmaan talouden toimintaa.

Virtuaalipankit ja -valuutat ovat nykypäivää – myös harmaan talouden toimijoille

- Epäviralliset rahansiirtojärjestelmät ja sovellukset, ulkomaiset maksukortit.
- Elinkeinotoiminnasta saadut tulot yrityksen tilien ulkopuolella.
- Varojen siirron valvonta, rikoshyödyn jäljittäminen ja jäädyttäminen sekä takavarikointi hitaampaa.
- Kotimaisten ja kansainvälisten tietojenvaihtoa koskevien lakien ajantasaisuus ja viranomaisten välinen tietojenvaihto tärkeää.
- Suora kyselyoikeus ulkomaisiin rahalaitoksiin tehostaisi valvontaa.

Konkurssien kasvu vaikuttaa talousrikosten määriin

- Konkurssirikosepäilyt ovat kasvaneet merkittävästi.
- Harmaata taloutta erityisesti lyhyen elinkaaren yrityksillä sekä yrityksillä, joilla ilmoituslainlyöntejä ennen konkurssia.
- Konkurssiyritysten saattohoidossa rahanpesuun viittaavia havaintoja.
- Konkurssit pitkäkestoisia, uhkana resurssien riittävyys.
- Mikroyritysten konkursseissa pesänhoitajasta luopuminen heikentäisi valvontaa.

Säästöillä erilaisia vaikutuksia torjuntatyöhön

- Yhteen viranomaiseen kohdistuvat säästöt heijastuvat muiden viranomaisten työhön.
- Yksittäisiin viranomaisiin kohdistuneet säästöt hidastaneet tai vähentäneet yhteistyötä.
- Resurssivajeen takia käsittelyajat ovat usein pitkiä.
- Tutkinta-aikojen pidentyminen vaikuttaa rikoshyödyn takaisinsaantiin ja tapausten selvittämismahdollisuuteen.
- Valvontaa priorisoidaan – vaikuttaa esim. yhteisvalvontaan.
- Viranomaisten tietojenvaihto on kustannustehokas torjuntatapa.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategia vastaa toimintaympäristön muutoksiin

- Käynnissä on useita harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa tukevia toimenpideohjelmia.
- Tietojenvaihdon parantamiseen useita hankkeita.
- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta tulisi huomioida kaikessa lainsäädännön kehittämistyössä.
- Nopeat toimintaympäristön muutokset otollisia väärinkäytösten ja haitallisten ilmiöiden kasvulle.

www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/

Teemme harmaan talouden torjunnasta näkyvää.

Torjunta kuuluu kaikille.